

LEREN IN DISKUSSIE EN GROEPSWERK

Helge Bonset

WAT GEBEURT ER IN DE KLASSEKALE SITUATIE?

TEACHER: Where does it go then?

PUPIL: To your lungs, Miss.

T: Where does it go before it reaches your lungs? . . . Paul.

P: Your windpipe, miss.

T: Down the windpipe . . . Now can anyone remember the other word for windpipe?

P: The trachea.

T: The trachae . . . good . . . After it has gone through the trachea where does it go then? There are a lot of little pipes going into the lungs . . . what are those called? . . . Ian?

P: The bronchii.

Een dialoogje uit een biologieles op een Engelse comprehensive school dat heel duidelijk de bekende euvelen van de klassikale situatie demonstreert. *De leraar structureert het gesprek*. Hij stelt de vragen, heeft de 'goede' antwoorden al in zijn hoofd en beoordeelt de antwoorden van de leerlingen op gelijkenis daarmee. Soms doet hij dat om na te gaan of de leerling zijn les geleerd en begrepen heeft, soms ook wil hij de leerling via zijn vragen tot een bepaald inzicht brengen.

De leraar dwingt de leerling zijn taal te spreken. Die taal is de taal van het te bestuderen wetenschappelijk objekt. De taal van de wetenschap der biologie bijvoorbeeld, van 'trachea' en niet van 'windpipe'. Een specialistentaal die mijlever van de leerlingen afstaat, maar die de leraren bewust of onbewust talloze malen aanbidden, en dan ook van de leerlingen terugverwachten.

Konklusie: de mogelijkheden van de leerling om onder woorden te brengen wat hij op een bepaald moment zélf denkt, worden sterk beperkt. Zijn denken wordt niet gestimuleert, maar afgeremd - en daarmee zijn leren.

WAT GEBEURT ER IN GROEPSWERK?

- I like the piece 'under the rocking sky of 41 tottering crazy on its smoking columns'.
- You can just imagine where a bomb's been. The smoke 's just-
- Yes.
- trailing up into the air (murmur).
- I don't get the bit where it says 'the clinkers under foot were deep lilac'.
- Well, I expect it was flowers or rubble settling all over. (. . .)
- Anybody any idea of what it must have been like being actually in the train and hearing the dive-bombers coming?
- Well, I expect there was absolute panic.

- very scared, I should imagine.
- I think they just wanted to get out of the train as quickly as possible.
- Actually what probably happened was there was so much panic the doors were -
- Yes?
- like sheep trying to get through a gate -

12-jarige leerlingen praten hier zonder leraar over het gedicht *The Companien* van Yevtushenko. Een paar aspecten komen, dacht ik, ook uit twee zulke korte fragmentjes wel naar voren.

Het taalgebruik van de leerlingen is expressief. Dat wil in de eerste plaats zeggen: het staat nog heel dicht bij het denken van de spreker-zelf; de spreker gebruikt zijn taal om zich resente ervaringen, gedachten, gevoelens bewust te maken. Ten tweede: het is sterk gericht op insiders, veronderstelt bij de luisteraar(s) veel bekend, en veel wil tot begrijpen. Ten derde: het is vrij ongestructureert, beweegt zich gemakkelijk van zakelijke argumentering tot en met uitdrukking van gevoelens en weer terug.

Ekspressief taalgebruik is een belangrijk middel bij de uitbouw van ons denken over de werelt waarin wij leven - en zodoende van ons leren over die werelt.

De sfeer in de groep is vol begrip. Doordat de groepsleden als insiders voor elkaar willen fungeren, helpen ze elkaar om hun ervaringen, gedachten en gevoelens bewust te worden en onder woorden te brengen. En door de uitwisseling van die ervaringen enz. in het gesprek ontstaan, zoals in ieder diskussieproces, groepskonklusies die méér zijn dan waartoe de leden individueel hadden kunnen komen.

GROEPSWERK TEGENOVER DE KLASSIKALE SITUATIE

In groepswerk bouwt de leerling met behulp van 'expressive language' zijn denkwerelt uit. De steun van zijn groepsgenoten, die 'met hem meedenken', stimleert hem hierbij, en samen komen ze tot steeds diepergaande konklusies.

Klassikale situaties hoeven niet zo extreem te zijn als bij de biologielerares uit het begin van dit artikel. Maar waar het om gaat is dat hun vakmanschap vele leraren er vanzelf toe zal brengen zich als outsiders op te stellen, en van de leerlingen meteen 'transactional language' (zakelijk, op kommunikatie met outsiders gericht taalgebruik) te ijsen - waarmee ze hem een nootzakelijke faze in zijn leer-denkenproces laten overslaan, en hem van de werelt om hem heen vervreemden.

NA GROEPSWERK

Groepen en individuen die leren, kunnen natuurlijk niet altijd in de verkennende, expressieve faze blijven steken. Op een gegeven moment moeten de verworven inzichten aan de buitenwerelt, de outsiders, kunnen worden meegedeelt.

De leraar kan de leerlingen de volgende weg van 'expressive' tot 'transactional language' laten afleggen:

- *verkenkende faze:* leerlingen bestuderen in groepjes een - al dan niet door de leraar voorgesteld - objekt ('expressive language');
- *verslaggeving:* leerlingen berijden per groep, op basis van konklusies waartoe ze kwamen, een mondeling of schriftelijk verslag, werkstuk, projekt, enz. voor. Dit is bestemt voor de hele klas, of voor een nog groter publiek ('transactional language');

- *plenaire discussie*: het verslag enz. wordt besproken in de klas, of met een nog groter publiek. Hier pas moet de leraar - zonodig! - de leerlingen de taal van zijn vak aanbieden.

Bovenstaande informatie en lesfragmenten zijn geput uit:

1. D. Barnes e.a. *Language, the Learner and the School*, Penguin 1971 (rev.ed.).
2. Language across the curriculum, NATE-conference 1971, in: *English in education*, vol, 5 no. 2, 1971.

BIJLAGE 3

WORDT TAAL VOOR LEERLINGEN PARTICULIER OF KOLLEKTIEF BEZIT?

Kees van Baalen

'Weet jij het antwoord? '

'Nee'.

De leraar zet iets in zijn boekje.

'Nou jij dan? '

Als de nu aangewezen goed antwoordt, dan wordt er weer iets in het boekje gezet. Wat? Dat weet de leerling niet. Het kan een goede aantekening zijn. Maar als de leraar heeft gezien dat net dat ene woordje door iemand anders ingefluisterd werd, dan was het een slechte beurt.

Deze krankzinnige situatie, die toch waarschijnlijk nog dagelijks voorkomt, is een karikatuur van wat de meeste andere leraren ook doen. Zij het dan in milder, humaner, of zelfs humoristischer vorm. Maar ook hen gaat het in wezen nog steeds om 'Weet hij zijn weetje? ' En wat dan getoetst wordt is de kennis die in één hoofd zit.

Wat is 'kennis'? Een stel aangeslagen hersencellen? Een rijtje definities? Wat wij, gewone schoolfrikken, aanleren is honderden verschillende soorten kwijl, die gaan druipen bij honderden verschillende belgeluiden.

Dit leerproces, dat op de meeste scholen nog gepraktiseerd wordt, is een restant van opvattingen over kennis uit de tijd waarin Kant nog worstelde met de verhouding tussen kennend subjeet en het 'Ding an sich'. Volgens Kant zouden ergens in onze hersenen bij dat 'ding' een stel woordjes horen, die met onzichtbare draadjes aan elkaar zaten. Dat waren de kenvormen in ons hoofd. Ze hoorden zo'n beetje te passen op de dingen erbuiten.

Dat er daarna nogal wat aangerotzood is op het gebied van de kennistheorie is nog nauwelijks tot de praktijk van de didaktiek doorgedrongen. Op school heerst nog het beeld van de eenzame geleerde, fronsend tegenover de materie. Moderner wetenschap-